THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
—PUBLISHED BY—
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
251 - 253 Queen Street West Telephone Adelaide 3961
Subscriptton Rates $5.00 Per Year
Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C.P.O. Toronto Ontario
January 22nd. 1913

זאל מארגען אלעס זיין אזוי איינדרוקספול ווי מעגליך

עס איז לכתחלה געווען א שאד דאס, וואס די אידישע טאראנטא האט זיך אויסגעשלאסען פון דעם אלגעמיינעם טרויער טאג, אין באשלא־סען אפצולעגען דעם טאג אויף מארגען, ארע־ איז עס אזוי שוין געשען, קען דיעזע עולה לייכט מוחל ווערען, אזוי יעדער מוז זעהען אלעס צו טון, אז דער מארגענדיגער טרויער טאג זאל זיין אזוי איינדרוקספול ווי מעגליך.

און דער אמת מוז געזאגט ווערען, אז עס זענען פארהאן אין שטאדט עלעמענטען, וואס האלטען זיך דערווייל פון דערווייטענס, וועלכע כא־ טראכטען עס ניט פאר זייער זאך, אבער דאס דארף ניט זיין, דאס טאר ניט זיין.

פרעגט אונז למשל א לעזער אין א בריעף, צו דער טרויער־ טאג האט נאר א שיכות מיט די אוקראינער אידען, אדער פוילישע אידען דאר־ פען זיך אויך באטייליגען דעם.

מיר האבען דערמאהנט דיעזען בריעף פון די פיעלע אנפראגעס, וועלכע מיר האבען אין די לעצטע עטליכע טעג ערהאלטען. ווייל ער איז כארא־קטעריסטיש. מאנכע האלטען עס ווייזט אויס פאר א זאך, וואס איז זיי ניט נוגע, וואס ריהרט זיי ניט אן, און מיט וועלכען זיי האבען ניט קיין שיכות.

און דיעזע אלע טיספארשטענדניסע מוזען איינמאהל פאר אלע מאהל באזייטיגט ווערען, ווייל קיין זאך טאר ניט שטערען דעם ערפאלג פון דעם מארגענדיגען טרויער־ טאג.

דער מארגענדיגער טרויער־ טאג, איז דער טרויער טאג פון דער ג א נ צ ע ר אידישער טאראנטא. און אין איהם מוזען זיך אלע באטייליגען, אהן אונטערשיעד צו מען האלט זיך פאר אן אוקראינער איה פוילישען איד, אדער ליטווישען איד. עס איז אונזער אלעמענס פראָ־ טעסט און טרויער טאג, ווייל מען שלאגט דאך אונזער אלעמענס פלייש אין בלום.

זאל מאהנען פארגעסען ווערען אין דער לאנדסמאנשאפט־ צוטיי־ לונג. זאל מען אויך מארגען פארגעסען אין די אלע קרוזודעס און טענגיס ווייל קיין זאך טאר ניט שטערען דעם ערפאלג פון דער זאך, אויב מיר ווילען נאר אז עס זאל זיין ווירקענד. זאלען מיר מארגען אין די טויזענ־ דער אלעס אפשטעלען, און זיך פארקלייבען אין די באשטימטע פלעצער, פון וואנען די אידישע פראטעסט און טרויער שטימע וועט זיך צוטראגען איבער'ן גאנצען לאנד, די שטימע וועלכע וועט פאדערען גערעכטיגקייט פאר'ן אידען פון אוקראינע, און וואו זיי זאלען זיך ניט געפינען.

לאמיר אלע אלין טון צו ראטעווען די "שארית ישראל", וועמען פיינט און שונאים האבען קריעג ערקלערט.

זאלען זיך אלע אנשליסען אן דעם מארגענדיגען פראטעסט און טרוי־ ער טאג.

דערנעהנטערט זיך א קריזיס?

צום ערשטען מאהל אין דער האנדעלס געשיכטע פאסירט עס, אז דער ענגלישער פונט שטערלינג זאל אזוי נידעריג פאלען, ווי ער איז גע־ פאלען אין די לעצטע טעג. דער ענגלישער פונט, וועלכער איז ביז יעצט פארר עכענט געווארען אלס א שטאנדארד־ מטבעה, לויט וועלכער אלע אויסטווישען פלעגען געמאכט ווערען, און לויט וועלכען דער וועלט־ קורס פלעגט באשטימט ווערען, איז געפאלען מיט גאנצע איין און צוואנציג פראצענט. פראנצויזישע פראנקען, איטאליענישע לירעס און אנדערע געלדער זענען נאך נידריגער געפאלען, שוין אפגערעדט פון דעם געלט פון אזעלכע לענדער ווי פוילען עסטרייך און רומעניען, וועלכעס פאלט און פאלט.

דאס פאלען פון דעם ענגלישען פונט אויך, אזא הויכען פראצענט האט שוין געבראכט אזוי ווייט, אז פון קאנאדע למשל, האלט ביי אפגע שטעלט ווערען דער גאנצער עקספארט נאך ענגלאנד, ווייל עס איז אומעג־ ליך אנצופיהרען האנדעל ביי אזעלכע אונגארמאלע באדינגונגען אויפ'ן געלט־ מארק, און אויב דאס זאל געשעהן, וועט זיך עס גאנץ גוט לאזען איהלען אויף יעדען געביעט פון אינזער עקאנאמיש לעבען.

אמעריקא, דער אמעריקאנער דאלאר שטייגט רעלאטיוו אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל עס פאלען די אנדערע געלדער, אמעריקא איז דארום אויפ'ן זאטעל, ווייל צו איהרע דאלארס מוז מען צוצאהלען "עקס־ טשענדזש", אבער אויך אין די פאראייניגטע שטאאטען וועט מען עס מו־ זען דערפיהלען, ווייל אויך דער אמעריקאנער עקספארט האנדעל וועט מו־ זען ליידען, אויב עס וועט אזוי אנגעהן אויפ'ן געלד־מארק, ווי ביז יעצט.

עקספערטען אין דער פינאנציעלער וועלט רעדען יעצט גאנץ אפען וועגען א קריזיס. סיידען מען וועט אנגעהמען שנעלע מיטלען אפצושטע־ לען די יעצטיגע לאגע, און עס צוריקברענגען צו נארמאל, און מען מעג זיך אויף זיי פארלאזען, ווייל אי קאנאדע אי אמעריקע זענען אפהענגיג פונ'ם עקספארט וועלכער מוז ליידען, אויב עס זאל אזוי ווייטער אנגעהן אויפ'ן געלד־מארק.

די שחיטות אויף אידען אין רוסלאנד

(ספעציעלע קארעספאנדענץ צום "אידישען זשורנאל" פון אינזער איירא־פעאי שען קארעספאנדענט) ש. פאן

קאפענהאגען. —

נאך קאפענהאגען איז די טעג אנגע־ קומען דער בעקאנטער אמעריקאנער זשורנאליסט דאן לעווין, וועלכער האט געמאכט א רייזע איבער רוסלאנד אלס ספעציעלער ארויסגעשיקטער קארעספאנ־ דענט פון דער "שיקאגאער דיילי ניוס" הער דאן לעווין איז געווען אזוי פרייגעביג אין אייפגענומען אייער קא־ רעספאנדענט און איהם איבערגעגעבען איינינע ווייכטיגע איינצעלהייטען וועגען דעם לעבען פון די אידען אין רוסלאנד און אויך וועגען די לעצטענס פארגעקו־ מענע אידען שחיטות. הער לעווין האט פארבראכט 6 וואכען אין דער באלשע־ וויסטישען רוסלאנד, וואו ער האט ארומגערייזט איבער די שטעדט און שטעדטלאך און געזאמעלט וועגען דעם לעבען און ליידען פון רוסישען אידענטום.

אין אנהויב פון אונזער געשפרעך האט מיר הער לעווין איבערגעגעבען איינינע ווייכטיגע איינצעלהייטען וועגען דעם קול טורעלען און סאציאלען לעבען פון די אידען אין רוסלאנד. צווישען אנדערעס האט הער לעווין דערצעהלט, אז ביין ניט לאנג צוריק האט די ציוניסטישע אר־ גאניזאציע אנגעפיהרט א גאנץ לעבהאפ־ טע טעטיגקייט איבער דעם גאנצען לאנד דאס רוסישע אידענטום לעבט פאר די לעצטע צוויי יאהר אונטער די שרעקליכס־ טע אומשטענדען. זיין איינינע טרייסט איז דאך דער גערעאנק, אז גלייך וועלען זיי געהאלפען ווערען און אפשר קענען אנ־ הויבען עמיגרירען קיין ארץ ישראל.

לעצטענס אבער האט זיך אנגעהויבען א שטארקער קאמף און פערפאלגונג גע־ גען דער ציוניסטישער טעטיגקייט. וואס ווערט געפיהרט דורך די אידישע קאמו־ ניסטען מיט די הערען דימענטשטיין, ראַ־ פעס און חפץ בראש.

אט די דאזיגע הערען זיינען עס געווען די יעניגע וועלכע האבען אויסגעווירקט ביי דער סאוויעטען רעגירונג אז מען זאל ארעסטירען די ציוניסטישע פיהרער אין רוסלאנד מיט דער ערקלעהרונג אז זיי זיינען א געפאהר פאר דער סאציאלע רעוואלוציע.

— עס וועט אויך מסתמא זיין אינ־ טערעסאנט צו הויסען — דערצעהלט מיר הער דאן לעווין — אז אין מיין געשפרעך מיט דעם בילדונגס מיניסטער ביי דער סאוויעטען רעגירונג, לונאטשארסקי, האט ער מיר ערקלערט, אז ער לו־ נאטשארסקי, האט מיט דעם קאמף גע־ גען דעם ציוניזם און גענען דער פערפאָל־ גונג פון דער העברעאישער שפראך גאר־ נישט ניט צו טהאָן און גענען דער פער־ פאָלגונג פון דער העברעאישער שפראך גארנישט ניט צו טהאָן און ער פערזענליך וואָלט גאר ניט געהאט דאגעגען אז העב־ רעאיש זאָל ניט פארבאָטען ווערען, אבער דאס האבען אויסגעווירקט די אידישע קאמוניסטען און ספעציעל דער הער די־ מענטשטיין. אין רוסלאנד איז מען ביי דער מייגונג זאָטט הער דאן לעווין אז דאס ארעסטירען די פיהרער פון מרכז שטאמט פון א מסירה פון הער דימענט־ שטיין, דאך זיינען לעצטענס איינינע ציו־ ניסטישע פיהרער בעפרייט געווארען. צווישען די בעפרייטע נעדענק איך גאר די נעמען פון הר. ברוצקוס און דעם פאר זיצענדען פון נאציאנאל פאנד אין רוס־ לאנד הער טשעריקאווער מיט וועלכען איך האב מיך דאן געטראפען.

— וואס ווייסט איהר וועגען די פאָג־ ראמען. האב איך געפרעגט דעם הער לעווין.

דאָ ווייזט מיר הער לעווין אן אויף א היבשען פאק מאטיסקריפטען וועלכע ליי־ גען ביי איהם אויפן טיש און ער זאָגט מיר דאן:

— אט זעהט איהר פיר אויך א מאַ־ טעריאל פון אן ערך פון 50 טויזענד ווער טער וועלכע איך האב צונויפגעזאמעלט אין די שטעדט און שטעדטלאך פון פער־ שיעדענע טיילען אין רוסלאנד. איך קען קען אייך דאָ איבערגעבען איינינע איינ־ צעלהייטען וועגען די בלוטיגע פאגראָמען, וואס עס האט אויסגעפיהרט דער בלוטי־ גער גענעראל מאָמענטאוו, די רעכטע האנט פון דעניקין. מרי איהר זאלט וויסען וועגען עס איז מאָמענטאוו, וועט אייך זיין געטוג ווען איך וועל אייך ווייזען דעם אויפרוף, וואס ער האט ארויס געלאזען צו דער בעפעלקערונג אין די שטעדט וועלכע ער האט פערנומען. דער מערעסאנט צו הויסען — דערצעהלט מיר הער דאן לעווין — אז אין מיין געשפרעך מיט דעם בילדונגס מיניסטער ביי דער סאוויעטען רעגירונג, לונאטשארסקי, האט ער מיר ערקלערט, אז ער לו־ נאטשארסקי, האט מיט דעם קאמף גע־ גען דעם ציוניזם און גענען דער פערפאָל־ גונג פון דער העברעאישער שפראך גאר־ נישט ניט צו טהאָן און גענען דער פער־ פאָלגונג פון דער העברעאישער שפראך גארנישט ניט צו טהאָן און ער פערזענליך וואָלט גאר ניט געהאט דאגעגען אז העב־ רעאיש זאָל ניט פארבאָטען ווערען, אבער דאס האבען אויסגעווירקט די אידישע קאמוניסטען און ספעציעל דער הער די־ מענטשטיין. אין רוסלאנד איז מען ביי דער מייגונג זאָטט הער דאן לעווין אז דאס ארעסטירען די פיהרער פון מרכז שטאמט פון א מסירה פון הער דימענט־ שטיין, דאך זיינען לעצטענס איינינע ציו־ ניסטישע פיהרער בעפרייט געווארען. צווישען די בעפרייטע נעדענק איך גאר די נעמען פון הר. ברוצקוס און דעם פאר זיצענדען פון נאציאנאל פאנד אין רוס־ לאנד הער טשעריקאווער מיט וועלכען איך האב מיך דאן געטראפען.

— וואס ווייסט איהר וועגען די פאָג־ ראמען. האב איך געפרעגט דעם הער לעווין.

דאָ ווייזט מיר הער לעווין אן אויף א היבשען פאק מאטיסקריפטען וועלכע ליי־ גען ביי איהם אויפן טיש און ער זאָגט מיר דאן:

— אט זעהט איהר פיר אויך א מאַ־ טעריאל פון אן ערך פון 50 טויזענד ווער טער וועלכע איך האב צונויפגעזאמעלט אין די שטעדט און שטעדטלאך פון פער־ שיעדענע טיילען אין רוסלאנד. איך קען קען אייך דאָ איבערגעבען איינינע איינ־ צעלהייטען וועגען די בלוטיגע פאגראָמען, וואס עס האט אויסגעפיהרט דער בלוטי־ גער גענעראל מאָמענטאוו, די רעכטע האנט פון דעניקין. מרי איהר זאלט וויסען וועגען עס איז מאָמענטאוו, וועט אייך זיין געטוג ווען איך וועל אייך ווייזען דעם אויפרוף, וואס ער האט ארויס געלאזען צו דער בעפעלקערונג אין די שטעדט וועלכע ער האט פערנומען. דער שענדליכער אויפרוף לעזט זיך אין א־ דיש ווי פאלגט:

"פויערים! נעהמט דעם שווערד אין האנט און רעוואָלטירט געגען דעם געמיינזאמען פיינד פון אונזער רוסישער ערד. געגען די אידען, די באלשעווי־ קעס און די קאָמוניסטען! פערטרייבט זיי די טייוולישע אנשיקענישען!

אויף מאָסקווא געהט איצט א גרויסע קאָזאקען ארמיי און פרייוויליגע און באלד באלד וועט אונז ווערען גרינגער און מיר וועלען פריי אבאטהעמען און זיך ארויס־ רייסען פון די טייוולישע נעגעל און די הענד וועלכע האבען אונז געשמידט אין קנעכטשאפט וואס האבען הואינידט אונ־ זער אמונה, אונזער קלויסטער, און פיי ניגען אונזערע גלחים, זקנים אונזערע קינדער און האבען אריינגעוואָרפען אונ־ זער לאנד אין א תהום פון הונגער און אריינגעוואָרפען אונזער לאנד אין אריכ־ קייט! מיט גאָט פארן ביקס! זאָל פארניכטעט ווערען די קראפט פון טייר־ וועל וואס האט זיך אריינגעזעצט אין די נשמות פון די אידען די קאָמוניסטען!

געגעראל מאָמאָנטאוו.

און מיט איהם צוזאמען אלע רעוואָל־ טירטע פויערים און די שטאדט באפעל־ קערונג!"

אט דער דאָזיגער שווארצער אויפרוף פון דעניקינס לייט, זאָגט ווייטער הער דאן לעווין, קען אייך דינען פאר דעם בעסטען בעווייז ווי אזוי דענ'קינס לייט האבען עפענטליך גערופען צו פאגראמען אויף אידען "די באלשעווי'קעס" און קאָ מיניסטען און אט האט איהר דעם רע־ זולטאט פון דעם אויפרוף.

אין די לעצטע עטליכע חדשים ברע כען אויס א רייהע פאָגראָמען איבער שטעדט און שטעדטלאך פון רוסלאנד וואו מאָמענטאוו ווערט דער הערשער. צווי־ שען אנדערע האבען שטארק געליטען די שטעדט:

קאנאטאפ,
באכמאטש,
יעלעץ, קאזלאָוו, טאמבאָוו, וואר א ניעזש, סלאבאָטקא, פאסטאוו ביעלא צערקאוו יעקאטערינאָסלאוו און אנ־ הערע.

זעהר שטארק האבען געליטען די שטעדט קאזלאָוו, וואו עס זיינען אויסגע־ שאבטען געווארען און פערמוטשעט גע־ ווארען 120 אידישע נפשות.

וועלכע זיינען פארן טויט געשמיסען גע־ ווארען.

צווישען די הרוגים האבען זיך געפינען 20 קינדער פון 2 ביז 5 יאהר און הונ־ דערט זקנים און פרויען.

גלייך ווי מאמענטאוו פלעגט אריינ־ קומען אין א שטאדט — דערצעהלט ווייו־ טער הער לעווין — האט ער געגעבען א בעפעהל אז מען זאָל עפענען די אידי־ שע קראָמען און דאן האבען די קאזאקען צוזאמען מיט די פויערים זיך א לאָז גע־ טהאָן און געראבעוועט און פערניכטעט אלעס וואס איז געקומען אין וועג אריין. דרעביי האט מען געשלאגען געשטאבען און געשמיסען אידען, פרויען און קינדער אהן אויסנאהם, אזוי האבען מאָמענ־ טאווס אפיציערען אויף דעם ברוטאלסטען אופן אויסגעשאבטען כמעט די נאצצע אידישע באפעלקערונג פון טאמבאוו און וואראניעזש.

אט דאס זיינען בלויז קליינינקייטען אין קורצעשטריכען וועגען דער גרויסער אידען שחיטה אין רוסלאנד. דאס רו־ סישע אידענטום לעבט כסדר אין גרויס פחד און מען ווייסט קיינמאל ניט וואס דער מארגען וועט ברענגען. אזוי למשל האבען די אידען פון ווייס רוסלאנד תמיד געלעבט מיט דער גרעסטער האפע־ נונג, אז ווען די פאָליאקען וועלען קו־ מען, וועט זיי זיין בעסער, זיינען גע־ קומען די פאָליאקען און די לאגע איז גע־ ווארען נאך ערגער. די באלשעוויקעס האבען געפיינגט, פערפאָלגט די אידישע באפעלקערונג, זיינען געקומען די פאָ־ ליאקען און די פערפאָלגונג נאך ווייטער פארטגעזעצט און אפשר נאך מיט מעהר אכזריות דער זעלבער פאל איז אויך גע־ ווען מיט דענילען. דער וועה געשריי פון די אידען אין רוסלאנד צו די אידען פון דער אויסערער וועלט און איבער־ הויפט צו די אידען אין אמעריקא, לאזט זיך נארניט איבערדערצעהלען. מען ווארט, אז עס זאָל קומען עפעס א ישועה, אדער א נס זאָל געשעהען און אזוי ארום אבשטעלען די בלוט באד און די צרות, דעם הונגער און די נייסטיגע ליידען און דער הייסער וואנש נאך דעם נארמאלען לעבען.

א פרעמדער צווישען אייגענט

פון י. ל. קאלושינער.

נאך האט קיין שווערער טרויער מיך אין ערגעץ ניט געפאנגען,
מיין נשמה ניט בעזוגט.
און וועגען ווייטע, וואו איך בין אין בעגקשאפט איינגעגאנגען,
אין חלומות איינגעוויעגט,

און היינט איך בין דא א פארשטויבטער צווישען אייגענע געקומען
אויסגעשטרעקט מיט פרייד מיין האנד,
נ'כין איך ווי א פרעמדער אזוי קאלט געוואָרען אויפגענומען,
אין דעם לאנג־געטרוימטען לאנד.

איז דיין וועג

פון י. ל. קאלושינער.

און האסט דו געפונען דיין וועג שוין צו געהן,
דיין וועג ווי א גאלד־פאס פון ווייטען דערוועהן!
נו זאל'ושע דיין יעטווערער טראט אין דיין גאנג,
ריטמיש אבקלינגען פון פרייד און געזאנג.

און עבא זאל בלייבען נאך דיר אין דיין וועג,
דאס קלאפען פון הארץ דיינס, נאר זון קלאהרע טעג,
זאל טראגען אין לופטען פאר מיילען צו זייהט.
און ווערען אויף וועגען ארום אויסגעשפרייט

און שונאים וואס וועלען דורך דיר געהן פארביי,
און הערען די יובל'דע קלאנגען דארט פריי,
דאן זאלען זיי בליקען ענטוישטע גאר לאנג,
פארטראכט — אין דיין ריטמישען זינגענדען גאנג.

אבנעלאכט

(א חסידיש מעשה'לע).

פון ש. אנ־סקי.

איינמאל אין א ווינטער־צייט, אין א יומא מא דפגרא, איז דער בעל־שם־הקדוש מיט זיין הייליגער חבריא זיך געזעסען, געטרינקען תקון, גערוידערט די לוקעס, געזינגען און דערביי א ביסעל געשמועסט.

אז מען טרינקט תקון און מען זינגט, איז מען, מסתמא, פרעהליך, און אז מען איז פרעהליך — לאכט מען.

ניעט א זאג ר' דוד לייקעס:

— שחוק איז א גרויסע זאך, מיט שחוק של שמחה קאן מען דיענען דעם בורא מעהר, ווי מיט געוויין.

הערט איהם אויס דער בעל־שם־הקדוש און רערט ארויס, ווי פאר זיך.

עס איז דא א מדרגה נאר א העכערע פון שחוק של שמחה. דאס איז, נישט דו לאכסט, נאר, אז מען לאכט פון דיר..

אפגעזאגט און קיין ווארט נישט מעהר כאפען אונטער די תלמידים זיינע דער, פערטיעפען זיך אין זיי....

טהוט דער בעל־שם־הקדוש א שמוי־ כעל און רופט זיך אב:

ווייסט איהר וואס? מיר וועלען זיך א ביסעל אהערכפאהרען, וועט מען מסתמא אינטערעסענט, וואו עס איז פון אונז אפלאכען. וועט איהר אליין תופס זעהן וואס עס ליעגט אין דעם פאר א טעם

און די חבריא איז פאנטעט, דורכ־ פאהרען זיך מיט דעם בעל־שם־הקדוש איז פאר איהר געווען א יום־טוב, ביי אזעלכע נסיעות פלעגט מען שטענדיג זעהען חדושים.

חייסט מען אלעקסען שפאנען.

שפאנט אלעקסען דאס פערדיל אין א שליטען. און מען פאהרט. וואוהין? — דאס איז שוין דעם פערדיל'ס דאגה. אלעקסען זיצט זיך איינגעטוליעט אין פעלץ מיט'ן רוקען צום פערד און שלאפט. דער פראסט ברענט און סמאליעט. דער שניי קרעכצט, שרייט אין סקריפעט אונטער'ן שליטען. דער ווינט פייפט און די בוימער אין וואלד פלאצען מיט א שיסערייי און די חבריא — וואלט עס ווע־ מען ריהרען, אפילו דער חלוש ר' בער מעזעריטשער פערגעסט צו פערוויקלען דעם שאל ארום האלז, מ'איז פערטיעפט אין א זיבוח.

אבגעשמועסט — און מען פאהרט ווייי טער, מיט אמאל שטעלט זיך אב דאס פערדיל. אבגעשטעלט איז אבגעשטעלט, מסתמא דארף אזוי זיין, - חאטש מען שטעהט אין מיטען וואלד, קריכט מען ארויס פון שליטען. דערווייל איז מנחה־ צייט — דאוועגט מען מנחה. מיט אמאל דערזעהט מען פון דערוויטען עמיצער פאהרט אהערען. קוקט מען זיך צו — עס פאהרען צוויי פארשיגען. פון ווייטען ווייזען זיי אויס ווי קינדער. קומען זיי נעהנטער זעהט מען, ס'איז א בחור מיט א בתולה, זיצען צוגעטוליעט איינער צום אנדערען זענען כמעט פערפראָרען, און דאס פערדיל — א פער. קוים וואס עס שלעפט זיך, שטעלט מען אפ דאס פער־ דיל, מען נעהמט אראב די יונגעלייט פון שליטעל, מען טרייסעלט זיי אויף, מען גיעט זיי א ביסעל חיות, מען דערקוויקט זיי מיט א פאר טראפען משקה, קומען זיי צו זיך: פרעגט מען ביי זיי, ווער זיי זענען און וואוהין? זיי פאהרען? צעוויינען זיי זיך. אז זיי בעזוהיגען זיך דערצעהלט דער בחור:

ער און די בתולה האבען נעריעגט ביי א קרעטשמער, ווי א משרת און א ריעגסט, אזוי ווי זיי זענען ביידע עלע־ דע יתומים, האבען זיי אבגערעדט חתונה האבען און געוואָרען חתן־כלה. דערווייל מאכט זיך, אז די קרעטשמערין ווערט שטארק אין בעס אויף דער דיענסט און טויבט זי אן צו שלאגען און פייניגען. אזו־ האטש ער איז אליין א קנעכט שטעלט ער זיך איין פאר דער־ כלה. ווערט שוין שטארק אין בעס דער קרעטשמער. שלאגט זיי און טרייבט זיי ביידען ארויס אויפ'ן גאס. חיות ווי זיי האבען נעהאט שיסערייי און די חבריא — וואלט עס ווע־ מען ריהרען, אפילו דער חלוש ר' בער מעזעריטשער פערגעסט צו פערוויקלען דעם שאל ארום האלז, מ'איז פערטיעפט אין א זיבוח.

אבגעשמועסט — און מען פאהרט ווייי טער, מיט אמאל שטעלט זיך אב דאס פערדיל. אבגעשטעלט איז אבגעשטעלט, מסתמא דארף אזוי זיין, - חאטש מען שטעהט אין מיטען וואלד, קריכט מען ארויס פון שליטען. דערווייל איז מנחה־ צייט — דאוועגט מען מנחה. מיט אמאל דערזעהט מען פון דערוויטען עמיצער פאהרט אהערען. קוקט מען זיך צו — עס פאהרען צוויי פארשיגען. פון ווייטען ווייזען זיי אויס ווי קינדער. קומען זיי נעהנטער זעהט מען, ס'איז א בחור מיט א בתולה, זיצען צוגעטוליעט איינער צום אנדערען זענען כמעט פערפראָרען, און דאס פערדיל — א פער. קוים וואס עס שלעפט זיך, שטעלט מען אפ דאס פער־ דיל, מען נעהמט אראב די יונגעלייט פון שליטעל, מען טרייסעלט זיי אויף, מען גיעט זיי א ביסעל חיות, מען דערקוויקט זיי מיט א פאר טראפען משקה, קומען זיי צו זיך: פרעגט מען ביי זיי, ווער זיי זענען און וואוהין? זיי פאהרען? צעוויינען זיי זיך. אז זיי בעזוהיגען זיך דערצעהלט דער בחור:

ער און די בתולה האבען נעריעגט ביי א קרעטשמער, ווי א משרת און א ריעגסט, אזוי ווי זיי זענען ביידע עלע־ דע יתומים, האבען זיי אבגערעדט חתונה האבען און געוואָרען חתן־כלה. דערווייל מאכט זיך, אז די קרעטשמערין ווערט שטארק אין בעס אויף דער דיענסט און טויבט זי אן צו שלאגען און פייניגען. אזו־ האטש ער איז אליין א קנעכט שטעלט ער זיך איין פאר דער־ כלה. ווערט שוין שטארק אין בעס דער קרעטשמער. שלאגט זיי און טרייבט זיי ביידען ארויס אויפ'ן גאס. חיות ווי זיי האבען נעהאט פערדיגטע עטליכע רעטלעך, האבען זיי געקויפט דאס פערד און שליטעל און גע־ לאזען זיך אין דער וועלט אריין. פאהרען זיי שוין אזוי עטליכע וואכען אין דער וועלט אריין, פאהרען אזוי ווייט אזוי ווייט, ווייל מיר זיי דא ביי אייך שטעלען א חופה.

צעלאכט זיך דער קרעטשמער, געקו־ מען גראד צו איהם שפיעלען חתונה די הולטאיעס, וועלכע ער האט ארויסגעטרי־ בען! און ער הייסט דעם בעל־שם־הקדוש פאהרען ווייטער.

רופט זיך אב רוהיג דער בעל־שם־ הקדוש:

— גיין, מיר וועלען שטעלען די חופה טאקי נור ביי אייך. און איהר וועט זיך מטריח זיין צוגרייטען א פייגע וועטשערע

כאפען זיך שוין דער קרעטשמער מיט דער קרעטשמערקע פאר די זייטען פון געלעבטער, נאך א פייגע וועטשערע צו גרייטען!

— יא, — חור'ט איבער דער בעל־שם הקדוש — איהר וועט צוגרייטען א וועט שערע, מיט די שענסטע מאכלים, מיט די בעסטע וויינען. און מיר וועלען אייך בעצאהלען וויפיעל דאס וועט אנטרעפען. ניט דער קרעטשמער א פרעג אויף ציקאוועס:

— און וויפיעל, לערך, וועט איהר בעצאהלען?

— וויפיעל איהר וועט פערלאנגען.

און דער בעל־שם־הקדוש ווייזט א הייי־ פען רענדלעך.

דערזעהען די רענדלעך — הערט מען אויף צו לאכען. ניט דער קרעטשמער א קוק אויף דער קרעטשמערין, ניט זי א קוק אויף איהם. פאלט זיי ביידען ארויס אין זינען אויב דאס זענען נישט גע־ גנב'עטע רענדליך. און ביידע ענטפערען באלד זיך אליין אויף דעם: "עס איז נישט אונזער דאגה!" און דער קרעטש מער ריפט זיך אב:

— אויב איהר וועט טאקי גוט בעצאה לען — וועלען מיר צוגרייטען א וועט שערע ווי איהר פערלאנגט.

נעהמט מען אריין אין קרעטשמע, מען גרייט זיך צו דער חופה. און אז אלץ איז פארטיג שטעלט מען די חופה. און דער בעל־שם־הקדוש איז אליין ממדר־קחישין. נאכ דעם נעהמט מען צום טיש. און מען זעצט דאס פאר פאלק אויבען־אז און מען עסט, מען טרינקט און מען איז זיך משמח.

נאך די שבע ברכות הויבט זיך אויף דער בעל־שם־הקדוש און זאגט צו דער חבריא:

מען דארף דאך שענקען דעם פאר פאלק דרישה־געשאנק.

און רופט אויס:

— איך שענק זיי אט די קרעטשמע מיט אלע כלים, מיט די ארומיגע בגינים, די פערד, מיט די בהמות, מיט די שאף, מיט די ריגדער.

דערהערען דאס דער קרעטשמער מיט דער קרעטשמערין — ברעכען זיי אויס מיט א שטארקען געלעבטער. און זיי שי קען רופען די פויערים פון דארף זיי זא־ לען קומען אנקוקען די פיינע קאמפרייע.

און דער בעל־שם־הקדוש מיט דער חבריא טהוען זיך זייערס.

נאך דעם בעל־שם־הקדוש הויבט זיך אויף דער תולדות.

— און איך — זאגט ער — שענק דעם פאר פאלק דעם וואלד, וואס איז ביי דער קרעטשמע.

— און איך שענק די שטיינערנע מיהל וואס איז ביים טייך — רופט זיך אב ר' בער מעזעריטשער.

— און איך שענק דעם בריי־הויז. — רופט זיך אב ר' וואלף קיצעס.

און ר' דוד לייקעס שענקט דעם שיי־ ער מיט תבואה, וואס געפינט זיך ביים הויכס אין הויף. און ר' דוד פידקעס שענקט הוגדערט פעסער גוויין פון הויכס וויין־קע לער.

אזוי שענקט דאס אב יעדער פון דער חבריא זיין דרשה־געשאנק. און ביי יעדער אויסרוף קייקלען זיך פאר געלעבטער דער קרעטשמער, די קרעטשמערין און די פויערים, לסוף נעהט דער קרעטשמער אליין צו צום טיש און שרייט־אויס אויפ'ן קול מיט א גרויס געלעבטער:

(סוף קומט)

דערנעהנטערט זיך א קריזיס?

צום ערשטען מאהל אין דער האנדעלס געשיכטע פאסירט עס, אז דער ענגלישער פונט שטערלינג זאל אזוי נידעריג פאלען, ווי ער איז גע־ פאלען אין די לעצטע טעג. דער ענגלישער פונט, וועלכער איז ביז יעצט פארר עכענט געווארען אלס א שטאנדארד־ מטבעה, לויט וועלכער אלע אויסטווישען פלעגען געמאכט ווערען, און לויט וועלכען דער וועלט־ קורס פלעגט באשטימט ווערען, איז געפאלען מיט גאנצע איין און צוואנציג פראצענט. פראנצויזישע פראנקען, איטאליענישע לירעס און אנדערע געלדער זענען נאך נידריגער געפאלען, שוין אפגערעדט פון דעם געלט פון אזעלכע לענדער ווי פוילען עסטרייך און רומעניען, וועלכעס פאלט און פאלט.

דאס פאלען פון דעם ענגלישען פונט אויך, אזא הויכען פראצענט האט שוין געבראכט אזוי ווייט, אז פון קאנאדע למשל, האלט ביי אפגע שטעלט ווערען דער גאנצער עקספארט נאך ענגלאנד, ווייל עס איז אומעג־ ליך אנצופיהרען האנדעל ביי אזעלכע אונגארמאלע באדינגונגען אויפ'ן געלט־ מארק, און אויב דאס זאל געשעהן, וועט זיך עס גאנץ גוט לאזען איהלען אויף יעדען געביעט פון אינזער עקאנאמיש לעבען.

אמעריקא, דער אמעריקאנער דאלאר שטייגט רעלאטיוו אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל עס פאלען די אנדערע געלדער, אמעריקא איז דארום אויפ'ן זאטעל, ווייל צו איהרע דאלארס מוז מען צוצאהלען "עקס־ טשענדזש", אבער אויך אין די פאראייניגטע שטאאטען וועט מען עס מו־ זען דערפיהלען, ווייל אויך דער אמעריקאנער עקספארט האנדעל וועט מו־ זען ליידען, אויב עס וועט אזוי אנגעהן אויפ'ן געלד־מארק, ווי ביז יעצט.

עקספערטען אין דער פינאנציעלער וועלט רעדען יעצט גאנץ אפען וועגען א קריזיס. סיידען מען וועט אנגעהמען שנעלע מיטלען אפצושטע־ לען די יעצטיגע לאגע, און עס צוריקברענגען צו נארמאל, און מען מעג זיך אויף זיי פארלאזען, ווייל אי קאנאדע אי אמעריקע זענען אפהענגיג פונ'ם עקספארט וועלכער מוז ליידען, אויב עס זאל אזוי ווייטער אנגעהן אויפ'ן געלד־מארק.